

کی داده

● مهریه‌های سنگین آغاز اختلاف

مهنّا که صحبتش با مهران پایان یافت، توافق کردند که مهریه را هفتاد و دو سکه‌ی بهار آزادی قرار دهند؛ تا نام هفتاد و دو شهید کربلا آن را متبرک کند. صحبت‌ها که پایان یافت، مادر مهنّا با عصبانیت فریاد کشید: «در خانواده‌ی ما رسم نیست. دخترمان را که از سرراه نیاورده‌ایم. دختر عمه‌ی مهنّا هفتصد تا انداخته، مهنّا هم هفتصد تا می‌اندازد. همین» چشمان مهنّا پراز اشک شد و سرمهران به زیر افتاد. بزرگ‌ترها بریدند و دوختند. پدر مهنّا نیز، پوزخندی شیطانی بر لبش نشست و روبه جمع گفت: «کی داده، کی گرفته؟! اینا برای خاطر جمعیه.»

... این صحنه‌ی تلخ هر روز شاید در میان خانواده‌ها تکرار می‌شود. صحنه‌ای که آغاز تراژدی اختلافات و نزاع‌های بعدی زنان و مردان است. «هیچ کسی تاکنون با مهریه‌ی سنگین زندگیش را حفظ نکرده» این جمله‌ای است که کارشناس حقوقی دادگستری بیان می‌کند. وی می‌گوید: «متأسفانه در خانواده مهریه به عنوان کلاس و دیسیپلین مطرح می‌شود، درحالی که مهریه یک نوع سرمایه برای زن به شمار می‌رود که در صورت فقدان شوهر بتواند با آن زندگی خود را بگذراند.» سید محمد موسویان در ادامه می‌گوید: «فلسفه‌ی نفقه و مهریه برای آن است که چون مرد شاغل است و مسؤول تأمین زندگی و زن هم باید اداره‌ی خانه را برعهده داشته باشد و فرصتی برای امرار معاش ندارد. از این رو مرد موظف به پرداخت نفقه و مهریه است.» اما به‌راستی مهر و مهریه از کجا آمده است.

● تاریخچه مهریه

تاریخ نشان داده که ریشه‌های مهریه در ادیان گذشته نیز دیده می‌شود. مهر، کابین، دست پیمان، بضع صدق، شیربها و روی گشای واژگانی هستند که در فارسی برای مهریه به کار رفته است. یکی از مورخان حقوق در توضیح اصل و ریشه‌ی واژه‌ی مهر، می‌نویسد: «اصل این لغت سامی و مشتق از «موهار» است که پس از انتقال از لغت عبری (قیمت و بهای زن) به زبان عربی، به عنوان «مهر» تغییر یافته است»^(۱)

● مهر چیست؟

مهرالمسمی، مال معینی را گویند که به عنوان مهر و با توافق زوجین یا نمایندگان آن‌ها تعیین می‌شود. این مال مصادیق متعددی دارد و هر یک بسته به توان و تعهد مرد می‌تواند به عنوان مهر ملحوظ گردد. این مال می‌تواند مانند خانه، زمین، باغ، اتومبیل، عین معین باشد و خواه منفعت باشد، چنان که سکونت، یا اجاره بهای خانه‌ای را برای مدت معین مهر قرار دهد و نیز ممکن است عمل و کاری باشد مثل تعلیم زبان خارجی، تعلیم رانندگی، هنر دوزندگی، آشپزی و...

● مهر و کمیت و مقدار آن در روایات:

روایات زیادی در بیان کمیت و مقدار مهریه وارد شده است که به صورت کلی آن چه در این میان بسیار جالب می‌رسد، سهل المؤمنه بودن، آسان‌گیری، ناچیزبودن ارزش مادی اقلام مذکور، عدم توجه به زرق و برق‌های متعارف، قناعت، غلبه‌ی صیغه‌ی اخلاقی مهریه بر جنبه‌ی حقوقی آن و برحذر داشتن عموم مؤمنین از تقاضای مهریه‌های سنگین می‌باشد. در این میان به ذکر چند حدیث در این باره اشاره می‌شود.

از امام صادق (ع) پرسیدند: «مهر چیست؟» ایشان فرمودند: «مهر هر آن چیزی است که مردم به آن توافق کنند.»^(۲)

از پیامبر نقل می‌کنند که روزی جوان فقیری به نزد پیامبر آمد و عرض کرد: «با ۱۶۰ درهم مهریه از دواج کرده‌ام» رسول الله آن مهر را زیاد دانستند و فرمودند: «مثل این است که شما نقره را از دامن این کوه بدست می‌آورید؟»^(۳) در این روایت پیامبر ۱۶۰ درهم را با توجه به وضعیت فقرانه‌ی آن جوان زیاد می‌دانستند.

از امام صادق درباره‌ی مهر پرسیدند و ایشان مقدار آن را دوازده اوقیه و یک نش یا پانصد درهم ذکر کردند.^(۴)

در روایات دیگری از امام معصوم در تفسیر این دو واژه گفته شده است، مقدار اوقیه چهل درهم و مقدار نش بیست درهم است که مجموع دوازده اوقیه و یک نش پانصد درهم می‌شود.^(۵)

از امام صادق سؤال شد: «کمترین حد مهریه چیست؟» ایشان فرمودند: «پیمانه‌ای شکر یا شاخه‌ای نبات»^(۶)

در روایات زیادی کمی مهر را نشانه‌ی برکت زن و زیادی آن را نشانه‌ی شومی وی شمرده است. از حضرت علی (ع) آمده است: «مهرها را سنگین نگیرید که این مایه‌ی عداوت و دشمنی است.»^(۷) درباره‌ی این حدیث گفته‌اند مطالبه‌ی مهر زیاد از یک سو مانع از روی آوردن جوانان به ازدواج شرعی می‌شود که دشمنی پسران و خانواده‌های آن‌ها نسبت به دختران و خانواده‌ی ایشان را منجر خواهد شد. علاوه بر این تعهد و الزام شوهر به پرداخت مهریه‌ی سنگین به رغم توانایی بر ادای آن، به تیرگی روابط زوجین می‌انجامد و در هر صورت اولیای دختر عامل اصلی این تحمیل و تعهد می‌باشند که در

کی گرفته؟

علی مسعودی - م. علوی

صورت ناسازگاری و ضرورت طلاق، انگیزه‌ی توسل به حيله‌های غیر مجاز را برای افراد فراهم می‌سازند و باعث کدورت و نزاع زوجین می‌شود.

رسول خدا (ﷺ) نیز فرموده‌اند: «مهر زنان را سنگین نگیرید چه آنکه مهر، باران رحمت خداست.»^(۸) سید رضی رحمه‌الله علیه در توضیح این روایات فوق می‌نویسد: «این بیان استعاره از آن است که سازگاری زن و عمل او بر وفق اراده‌ی شوهر به این‌ها نیست که، برای اومهریه‌ی زیاد قرارداد شود. چه بسا زنی با مهرکم علاقه‌مند و سازگاری زیادی نشان دهد. به همین جهت حضرت مهر را به باران تشبیه کرده‌اند. چرا که ممکن است بارانی، هرچند اندک بسیار به زمین بهره رساند و بالعکس بارانی زیاد در سرزمینی سیلی ویرانگر ایجاد کند.» در روایت دیگری از پیامبر آمده است: «بهترین زنان امت من زنی است که زیباییش بیشتر و مهرش کمتر باشد، مهرها را سنگین نگیرید، مهر و محبت را خدا باید فراهم سازد.»^(۹) از امام ششم نقل است «کم خرجی و آسان زایی برکات زن است و سنگینی هزینه و دشواری از شومی اوست»^(۱۰) از امام رضا (ع) نقل است: «به هنگام ازدواج مواظب باش مهر از مهرالسنه تجاوز نکند (پانصد درهم) که این مهر دختر پیامبر و زنان آن جناب است»^(۱۱)

● مهر السنه چیست؟

در اصطلاح فقهی مهرالسنه همان مهریه‌ای است که پیامبر (ﷺ) برای همسران خود تعیین فرمودند. امام صادق به نقل از امام باقر (ع) فرمودند: «رسول خدا هیچ یک از دختران و زنان خود را به مهری بیش از دوازده اوقیه و یک نش (پانصد درهم) تزویج نکردند»^(۱۲) یک کارشناس وقاضی دادگستری قم درباره‌ی مقدار درهم و میزان آن گفت: «پانصد درهم به قیمت امروز یک میلیون و دویست هزار تومان می‌شود» وی افزود: «این مقدار دقیقاً برابر است با ۱۴ سکه‌ی طلای بهار آزادی که مقام معظم رهبری در عقدهایی که برای جوانان می‌خوانند، قید می‌کنند.»

((دختر عمه مهناز هفتصد تا انداخته، مهناز هم هفتصد تا می‌اندازد.))
پدر مهناز پوز خندی شیطانی بر لبش نشست و گفت:
«کی داده کی گرفته؟ برای خاطر جمعیه؟»

● مهر زیاد، روشی نامعقول!

در این میان آنچه که اولیاء دختران را و می‌دارد تا مهرهای سنگین را برپسران تحمیل سازند، فقط چشم و هم چشمی و پز نیست، چه بسا بسیاری از پسران با رفتارهای غیر اخلاقی و ناسازگاری‌های منجر به بالا رفتن میزان مهریه می‌شوند، تا پایداری زندگی تضمین شود. در حالی که این روش کاملاً نامعقول می‌باشد. به گفته‌ی کارشناسان حقوقی و اجتماعی، تحقیق در پیش از ازدواج، در نظر گرفتن معیارهای دینی و اخلاقی و قناعت و ساده زیستی، گذشت و ایثار و توکل بر خدا مهم‌ترین عوامل پایداری خانواده‌ها در ازدواج به شمار می‌آیند.

دکتر مهدی شهیدی وکیل دادگستری و استاد دانشگاه با تأیید موارد فوق گفت: «وقتی دختری با علم به اینکه همسر آینده‌اش جوانی است که قدرت پرداخت حتی پانصد هزار تومان را هم ندارد و مهریه‌ی پنج هزار سکه‌ای، آن هم به صورت عندالمطالبه، قرار می‌دهد؛ این مهریه از نظر حقوقی صحیح نیست. زیرا که او علم قطعی و تفصیلی به عدم امکان ایفای تعهد حین وقوع عقد را دارد که این به نوعی باعث مخدوش شدن قصد می‌شود.»

این وکیل دادگستری تأکید کرد: «در این نوع از عقدها، ازدواج درست است، اما مهر باطل است و باید مهرالمثل پرداخت شود»

وی با اشاره به نادرست بودن اتکا به مهریه‌ی سنگین جهت پایداری خانواده گفت: «اتکا به مهریه برای ایجاد ثبات یا آرامش در خانواده یا حراست از بقای آن، اندیشه‌ی معقول و درستی نیست.» به هر حال آنچه که به نظر می‌رسد، آن است که شیوه‌ی امامان معصوم (ع) و بزرگان اسلام در بوته‌ی فراموشی سپرده شده است و مهریه‌ی ازدواج به عنوان یک ابزار برای رفع شهوت چشم و هم چشمی و یک نوع شائیت و جایگاه اجتماعی کاذب تبدیل شده است.

پانوش‌ها:

۱. الترمذی، عبد السلام: الزواج عند العرب فی الجاهلیه و الاسلام - حلب دارالعلم العربی

۲. ابواب المهور - شیخ حر عاملی، ج ۱

۳. شبلی، احمد. زندگی اجتماعی از دیدگاه اسلام

۴. ابواب المهور - شیخ حر عاملی، ج ۲

۵. پیشین

۶. محمد باقر مجلسی - ابواب المهور

۷. شیخ حر عاملی پیشین

۸. محمد باقر مجلسی - پیشین

۹. حر عاملی - پیشین

۱۰. حر عاملی - پیشین

۱۱. حر عاملی - پیشین

۱۲. مستدرک - باب ۴